

1. Antecedents

El procés de consolidació del règim lliberal i la constitucionalització de l'Estat farà necessària l'exigència de professionalització de càrrecs en la gestió de la cosa pública. Aquests llocs de treball en l'Administració tenen uns antecedents històrics: l'escrivà; els *scribae* de l'època romana, el secretari del rei a l'època medieval i el *fiel de fechos*.

Any 1395. “Setembre. Divendre III. Se tench concell de C. Jurats e fo elet en scriva daquella en loch del discret Nandreu Figuera, notari, lo discret en Bonanat Gili al qual foren dats los segells del dit offici”. (**Dietari de l'Antich Consell Barceloní**, volum I, pp. 52-53. Barcelona, 1892).

“Ordenamos que en las nuestras ciudades, villas y lugares de nuestros reinos do hay regidores, no entren ni estén con ellos en sus ayuntamientos... otras personas... que los alcaldes, regidores y escribanos del consejo... Y establecemos que los escribanos de los consejos no tengan voz ni voto en ellos”. (**Pragmàtica** de 1500).

Una altra referència als secretaris la troben en els inicis del règim constitucional amb les Corts de Càdis i la Constitució de 1812.

No serà fins a la Constitució de 1869 en que s'incorpora per primera vegada el dret constitucional d'associació. La Constitució de 1876 el continuarà mantenint, però amb una sèrie de disposicions que el limitaven. La llei d'associacions de 1887 serà el marc legal on inicialment es desenvoluparà aquest primer associacionisme.

La reglamentació de l'associacionisme dels secretaris, interventors i tesorers no va ser una cosa fàcil i només va ser possible mitjançant la unió d'aquestes persones.

1.1. Associacions i Germandats (1877-1923)

Durant aquest període de temps podem dir que existeixen tres grans grups d'associacions.

Un: l'associació del *Secretariado Español*, que era una germandat de secretaris d'ajuntament i de jutjats municipals a nivell nacional i amb seu social a Madrid que va perdurar fins 1890 (en aquest any es creen els Col·legis d'*Escribanos* amb els secretaris de jutjats municipals), encara que podia haver una certa continuïtat d'algunes associacions de secretaris d'ajuntament a nivell provincial.

Dos: l'Assemblea de secretaris d'ajuntament de Catalunya. Es va crear el 1895 com una expressió més del catalanisme de l'època (les Bases de Manresa són de 1892) i estava organitzada a cada una de les quatre províncies catalanes mitjançant els partits judicials, alguns d'ells es van anar mancomunant; i, que finalment, es va crear una Associació Regional Catalana de Funcionaris desenvolupada en els anys de la Mancomunitat de Catalunya, que tingué una continuïtat fins la dictadura de Primo de Rivera, quan es van crear els col·legis oficials.

Tres: l'interès dels secretaris d'ajuntament per aconseguir una millora econòmica i social promoguda pel govern central, va fer que es fes una assemblea a València el 1909, la qual va crear una Associació Nacional de Secretaris d'ajuntament el 1910 amb participació catalana. Estava organitzada a nivell nacional, tenia la seu social a Madrid, i va rebre la proposta de l'Associació de Secretaris de Girona de tenir una estructura federal. Aquesta associació va durar fins la creació dels col·legis oficials (1924).

Així, la primera referència d'associacionisme de secretaris que tenim constància és a nivell nacional i està en

el *Boletín de administración local, pósitos y juzgados municipales* de 1876¹. En el butlletí es pot veure l'impuls per l'agrupació, l'adhesió i la creació d'una germandat establerta per socórrer els seus membres en cas de necessitat:

"Publicamos a continuación, para que sean comentados, corregidos y ejecutados prácticamente, como ensayo de organización preliminar e interinamente, los siguientes Estatutos de la Asociación Cooperativa de Secretarios.

Capítulo Primero. Objeto y Fines de la Asociación.

Art. 1º. Esta Asociación tiene por objeto y fines, ayudarse y defenderse mutuamente los Secretarios en todos los intereses de clase al amparo de las leyes orgánicas del Municipio y de la Provincia; y además formar un Montepío de recursos para casos de cesantía, jubilación, viudedad y orfandades del Sócio accionista.

Art. 2º. Otro de sus objetos es organizarse y constituir una Academia de enseñanza y de doctrina donde se puedan someter al estudio de todos los Sócios los asuntos del Secretariado, fijando las mejores prácticas de ejecución en bien y provecho de la clase, para el exacto cumplimiento de sus deberes, levantando acuerdos por medio de Juntas locales y provinciales, sancionados después estos acuerdos por Asamblea general y comunicados por el órgano del

¹ Fundat en 1861 per el seu director José Gracia Cantalapiedra, doctor en jurisprudència, advocat de l'il·lustre col·legi de Madrid. La redacció i oficines a Alcalà, 17 duplicat, principal. Revista setmanal que es publicava tots els diumenges. La subscripció per any per els pobles que no passin de 1.000 habitants era de 40 rals, de 1.000 a 2.000 habitants era de 60 rals i 80 rals passant de 2.100 habitants. Així mateix publicà el *Boletín de la Asociación Cooperativa del Secretariado Español*, fundat en 1876 per la il·lustració d'aquesta classe. Aquesta publicació sortia cada 10 dies. Subscripció anual 24 rals.

*Boletín de la Asociación"*².

L'organització d'aquesta entitat –on podien associar-se i adherir-se tots els secretaris d'ajuntament o de jutjat municipal o empleats de l'Administració provincial- estava constituïda per una junta provincial a cada capital de província i s'acordava l'elecció d'un president, d'un vicepresident i de dos secretaris, que com junta directiva de la província es comunicava amb l'assemblea general o junta directiva de Madrid i amb les juntes locals de partit. El president (o el director general interí) de l'"**Asociación -y Fraternidad, o Cooperativa- del Secretariado Español**" era José Gracia Cantalapiedra, que nomena els presidents interins de les juntes provincials –als quals tenien que dirigir-se tots els secretaris que volien associar-se sota el reglament interí³ i que a Catalunya són: a **Barcelona**, J. Antonio Sorribas, advocat, carrer del Conde del Asalto, número 10; a **Girona**, José Camplá, oficial de la Diputació; a **Lleida**, el secretari de la Diputació, i a **Tarragona**, Miguel Camarero, comptador de fons provincials.

La germandat estava sota la base de l'acció nominativa del soci que subscribia i pagués, en un període de quatre a deu anys, el capital representatiu de 5.840 rals de billó, per gaudir la pensió vitalícia de quatre rals diaris com jubilació, i transmetre el seu dret en cas de mort a la seva vídua, i per mort d'aquesta als fills legítims de l'accionista fins

² AHS. *Boletín de Administración Local, Pósitos y Juzgados Municipales*,. 20 (14 de maig 1876).

³ El reglament interí de l'**Associació de Secretaris d'Ajuntament i Jutjats Municipals** és de 1877 i no té gaires diferències amb els estatuts de l'associació. Els fins d'aquesta entitat eren: 1. Millora de l'Administració municipal, com a base del futur dels pobles. 2. Millora dels interessos morals i materials de la classe, i el mutu auxili i defensa dels associats. 3. L'Associació és aliena i independent de tot fi polític.

completar 30 anys i cobrar 43.800 rals a que té dret per cada acció en els casos de cessantia de l'accionista, de jubilació i de viduïtat i d'orfanat de l'accionista.

Una primera referència en relació a Catalunya la tenim en la reproducció de la sessió celebrada per la **Junta Provincial de Barcelona el primer de juny de 1877**: reunits els senyors Juan Antonio Sorribas i Zaidín –advocat del Col·legi de Barcelona, director del *Consultor del Municipio* y del *Contribuyente*, assessor de varis municipis i ex-secretari de la vila de Gràcia-; José de Toda y de Álvarez –jefe superior d'administració de primera classe, comanador de la Reial i distingida ordre espanyola de Carles III, cavaller de la de Isabel la Catòlica i secretari de l'Alcaldia de Barcelona-; Pedro Freixas Sabater –director de l'Academia Barcelonesa de San Fernando, preparatòria per la carrera de secretari i altres especials-; Juan Pedrol Roger –licenciat en Dret civil canònic i oficial de l'Alcaldia de Barcelona- i Mariano Mola Lasierra –de la carrera del notariat i empleat per oposició de l'Ajuntament de Barcelona.

El senyor Sorribas dóna compte dels grans esforços i sacrificis que ha fet durant dos anys el doctor en Jurisprudència José Gracia Cantalapiedra, que va nomenar-lo president interí d'aquesta junta provincial. Així mateix, declara constituïda la junta provincial del secretariat de Barcelona amb els altres senyors com vocals, i també manifesta la determinació per la creació d'una germandat.

D'aquesta forma s'acorda per unanimitat comunicar als secretaris de les poblacions caps de partit judicial la constitució d'aquesta junta provincial, que es reunirà dues vegades al mes com a mínim, i es nomena secretari a Mariano Mola.

La següent referència és el 5 de maig de 1878, es celebrà sessió de la junta provincial del secretariat de Barcelona en el carrer Conde del Asalto, número 10, pis tercer. I es tractaren els següents punts: 1. Inamovibilitat relativa dels secretaris de la província. 2. Organització de les juntes de partit no constituïdes. 3. Germandat de secretaris. 4. Regularització de la marxa econòmica de la secretaria. 5. Reglamentació de la proposta del Sr. Vallés a la Junta General. 6. Proposicions que es presentin.

De l'única junta de partit que tenim notícia és de la de Vic: *"Vich, 24 de junio de 1878. Muy Sr. mío y apreciado compañero: con el doble fin de constituir la Junta definitiva y de enterarle a V. de los importantes acuerdos adoptados por la Provincial en sus sesiones del 20 de marzo, 5 y 19 de Mayo último, tengo el gusto de invitarle para la reunión de todos los Señores Secretarios del Partido, que, con el competente permiso de la Autoridad, se celebrará en estas Casas Consistoriales a las 10 de la mañana del viernes próximo 28 de los corrientes. Siendo esta convocatoria de sumo interés para la clase, me prometo la puntual asistencia de V., a quien, con tal motivo, me ofrezco su mas atento S.S. y compañero. q.b.s.m. El Presidente de la Junta Interina, Manuel Carbó".*⁴

Així, el 28 de juny de 1878 es va fer la reunió de la junta del partit de Vic. Assisteixen Sebastian Serrate, secretari de Malla; José Casasas, secretari de Pruit; Cayetano Bosch, secretari de Roda (de Ter); Sebastian Valls, secretari de Sant Bartomeu del Grau; José Altafuja, secretari de San Hipòlit de Voltregà; Juan Verdaguer, secretari de Sant Martí de Riudeperes; Ramón Clara,

⁴ AMVI. Correspondència de la Junta del partit de Vic de *La Asociación del Secretariado Español 1877-1878*. Referència 16.3.

secretari de Sentfores, i José Blanch, secretari de Vilanova de Sau.

Van parlar del reglament general i de la proposició de llei presentada a les Corts pel diputat Mariano Maspons⁵; després van prendre els següents acords: 1. Els secretaris presents ingressaran tots en l'*Asociación del Secretariado Español*. 2. Nomenament de la Junta definitiva: president, Manuel Carbó, secretari de l'Ajuntament de Vic; vicepresident, José Francisco Serra, secretari de Tona; vocals: Ramón Riera, secretari de Muntanyola, Pablo Canas, secretari de Centelles, Antonio Argelaguer, secretari de Les Masies de Roda, Juan Verdaguer, secretari de San Martí de Riudeperes i Segismundo Toneu, secretari de Taradell, que a més seria el secretari de la junta. 3. La junta definitiva es reunirà el primer dissabte de cada mes. 4. S'ha de redactar el projecte de Reglament perquè els associats el debatin i el votin.

Per un escrit de 30 de juny de 1878, sabem que Manuel Carbó fa una crida a tots els secretaris del partit per donar a conèixer l'organització de la seva classe i perquè s'adhereixin i contribueixin al trimestre, des del primer de juliol, pagant la quantitat de 10 rals (si el sou anual arriba a 3.000 rals i de 15 rals si passa) pel sosteniment d'aquesta associació i als fons de reserva per l'auxili dels companys.

De sis de gener de 1887 és el *Reglamento de la Asociación y Montepío del Secretariado Municipal de la Provincia de Barcelona*. L'objectiu d'aquesta entitat era defensar, protegir i auxiliar els individus de la classe. Aquestes persones eren els secretaris d'ajuntament o de jutjats municipals i els oficials de secretaria, i podien estar

⁵ Mariano Maspons i Labrós, advocat i polític. Presentà una proposició de llei al Congrés dels Diputats el 15 de desembre de 1876 sobre la reglamentació de la carrera de secretaris d'ajuntament.

exercint o cessants.

Aquesta agrupació estava regida per una junta provincial directiva, auxiliada per les corresponents de cada partit judicial. La junta provincial residia a la ciutat de Barcelona i es composava de tres persones que vivien a la capital o en el districte de les afores, i d'una persona delegada de cada una de les juntes de partit judicial elegit per les mateixes juntes. La Junta Directiva estava formada per un president, un vicepresident, un dipositari, un comptador, un secretari, un vicesecretari i deu vocals. Els principals membres d'aquesta junta constituïen la comissió permanent. Les juntes de partit es composaven d'un president, un dipositari, un secretari comptador i dos vocals, i estaven sota de la inspecció de la comissió permanent.

La renovació i elecció de les juntes provincial i de partit es feia anualment per la meitat, poden ser reelegits i no perden els escollits la llibertat d'acceptar o no el càrrec. Les eleccions de les juntes de partit es feien el dia vint-i-sis de desembre de cada any en el municipi cap de partit judicial. En aquest mateix dia, o el primer de gener de cada any, es nomenava un individu de cada junta de partit per formar part de la junta provincial directiva que es reunia, prèvia convocatòria especial, la primera quinzena de març, de juny, de setembre i de desembre. La comissió permanent es reunia una vegada a la semana. Les juntes de cada partit judicial es reunien la primera quinzena de cada mes.

Respecte a la comptabilitat, les juntes de partit donaven comptes la primera quinzena de gener de cada any a la comissió permanent i aquesta en el mes de febrer també donava comptes a la junta provincial directiva. Les comptes es publicaven al butlletí de l'associació i, en el seva mancança, a diaris o revistes de Barcelona.

Els socis al inscriure's satisfien dues pessetes

cinquanta cèntims, que pagaven cada mes, o set pessetes cinquanta cèntims cada trimestre. Els malalts eran auxiliats amb dues pessetes cinquanta cèntims cada dia fins noranta dies; a més havia altres ajuts econòmics pels impossibilitats i els cessants.

Les disposicions finals del reglament remarquen que la junta directiva i la comissió permanent estaven facultades per fer els treballs i la propaganda que fóssin convenients, a fi de que aquesta Societat i Germandat s'estengueren a totes les províncies de la nació i especialment a les de Catalunya.

Es consideraven socis fundadors d'aquesta societat i germandat Juan Bautista Balagueró, advocat, Juan Pastallé Ribas, procurador, i Luis Jordà, secretari de l'ajuntament de Gelida, que van ser els seus iniciadors, i tots els individus secretaris i oficials de secretari i cessants que ingressessin en ella dintre de trenta dies. Van nomenar membres de la Comissió Permanent: Juan Bautista Balagueró, president; Manuel Morales Cámara, dipositari; Luis Jordà, comptador, i Juan Pastallé i Ribas, secretari. Havien de presentar el **Reglament** a l'aprovació del governador civil. Així mateix va quedar constituïda la junta del partit judicial de Sant Feliu de Llobregat: president Joaquín Corbera, secretari de Molins de Rei; dipositari Ramon Gelabert, secretari de Cornellà (de Llobregat); secretari comptador Juan López, secretari de Sant Joan Despí; Vicente Gabaldá, secretari de Sant Vicenç dels Horts, i Rafael Vidal, secretari de Sant Just Desvern, vocals.

Finalment, queden nomenats els delegats per constituir les juntes de partit judicial els socis següents: *Arenys de Mar*: N. Arbós, secretari d'Arenys de Munt. *Berga*: N., secretari de Sallent. *Granollers*: N. Simó, secretari de Mollet. *Igualada*: José Cardús Cirera, secretari de Capellades. *Manresa*: José Vives, secretari de Sant Vicenç

de Castellet. *Mataró*: Leandro Caviglia i García, secretari de *San Juan de Vilasar*. *Sabadell*: Domingo Gironés, secretari de Ripollet. *Terrassa*: José Alberte, secretari de *San Pedro de Tarasa* (Sic). *Vic*: Nicolás Prats, secretari de Manlleu. *Vilafranca*: Salvador Llopis, secretari de La Granada. *Vilanova i la Geltrú*: Baldomero Cardaldas, secretari del Jutjat municipal de Vilanova.

La qüestió és sí aquest reglament de l'Associació i Germandat de la Província de Barcelona de 1887 té relació amb l'Associació del Secretariat Espanyol de 1876 i amb la Junta de la Província de Barcelona de 1877.

Es poden dir les següents coses: 1. És cert que cada junta provincial pot fer el seu reglament, però casi deu anys són molts anys per fer i aprovar unes normes internes. 2. És indiscutible que en 1887 encara poden ser associats els secretaris d'ajuntament i els secretaris de jutjats municipals, a més, hi ha un delegat d'un partit judicial que és secretari de jutjat municipal.

Així, en aquest cas, creiem que la hipòtesi més probable sigui que degut al decaïment i insuficiència d'aquestes agrupacions de 1876/77 és possible que el reglament intern de la de Barcelona trigui casi deu anys en fer-se i ser aprovat; però és improbable, pensem que existeix més d'una entitat de 1887 a 1890, i per demostrar-ho només tenim aquestes paraules: "3º. *Reconocer como únicos representantes en la prensa a los Directores de los periódicos El Consultor de los Ayuntamientos y Boletín de Administración Local*".⁶

D'aquesta manera, degut els problemes anteriors i a la impossibilitat d'arribar als fins que es proposaven mitjançant

⁶ **AHCB** *Boletín de Administración Local, Pósitos y Juzgados Municipales* (9 febrer de 1890). R. Esp. 1861 Fol.